

Panis Evangelici Fragmenta Quadragesimalia Tripartita

Ex sanctissimo Dei Verbo copiosè & sedulo collecta, Sanctorum Patrum, variorumque Auctorum sententiis & conceptibus mirificè aucta; Et Omnibus Quidem Anni Dominicis; præcipuè tamen singulis Quadragesimæ Dominicis & Feriis per binas ad minus, sæpius denas aut septenas Conciones fidei Populo ...

Lingendes, Claude de

Coloniae Agrippinae, 1689

XXI. Quæ est quinta de dilectione inimicorum, continuat defensionem legis Christi circa injuriarum condonationem quam probat esse omnium optimam vindictam exemplo Davidis.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56333](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56333)

non irascaris proximo : Certè defectus timoris Divini in causâ est cur potius immoremur in ijs quæ alij contra nos moliuntur, quam in ijs quæ contra legem Dei audemus: at si iram Dei, si eius iudicium, si eius iracundiam, si supplicia æterna cogites, non cogitabis

de vindicandâ injuriâ, sed de venia impetrandâ, quam sequitur beatitudo ad quâ nos perducatur Jesus Christus, qui cû Patre & Spiritu sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum.
Amen.

FERIA SEXTA CINERUM,

CONCIO QUINTA

DE DILECTIONE INIMICORUM.

Continuatur defensio Legis Christi circa injuriarum condonationem, quæ probatur esse omnium optima vindicta exemplo Davidis.

Diligite inimicos vestros. Matth. 5.

QUÆ hæcenus dicta sunt in defensionem legis Christi, quæ nobis vindictam prohibet, sufficere possent homini cordato: Sed appetitus vindictæ tam altas in hominum pectoribus jecit radices, ut una manu avelli non possit. Quod enim naturale est, semper recurrit, & cum putas excisum, renascitur, ac difficile est homini persuadere, numquam ulcisci. Propterea sicut quædam vitia ipsis virtutibus contra virtutes utuntur, ipsa vindicta, contra vindictæ appetitum utamur; efficiamusque quod ait Psalmista, *irascimini*, &

nolite peccare, quod fiet si ipsam condonationem ostendamus esse optimam omnium vindictam: & vindictam obtineamus condonando. Quod ut nemo assequi potest, nisi per gratiam, neque ego possum dicere, nec vos ut oportet potestis comprehendere sine gratiâ, quam nõ nisi per Mariam sperare possumus, cùm ipsa sit & auctrix, & mater gratiæ. *Ave Maria.*

MAGNA Dei bonitas est, & mirificatio, quod cum nobis mandatum aliquod indicit, ubi nostra natura multum laboris & difficultatis haberet, facile illud

Idud nobis præstat quantum fieri potest, nobis id solùm prohibens quod omnino noxium est, & nobis permit- tens quod aliquo modo est tolerabile, ac sæpe numero nil nisi objectum mu- tans, minimè se opponendo propen- sioni nostræ, sed eam abducendo & ap- plicando ad quidpiam melius. Ita cum nobis humilitatem præcipit, fugamq; honoris, sicut novit appetitum hunc intimum esse in hominum animis, no- bis spem objicit eius rei quam cupi- mus, nobisque honorem pollicetur, ho- noris contemptu: Matth. 23. *Qui se ex- altaverit, humiliabitur: & qui se humilia- verit exaltabitur.* Vetat nobis studium obeundi actiones nostras in conspectu hominum, eorumque approbationem optandi Matth. 6. *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Verùm quia scit aliunde in- clinationem quæ nobis naturaliter in- est, ut videamur, cum opus aliquod e- gregium facimus, nobis hominum the- atro gloriosius, aliud proponit, Deum- que præbet actionum nostrarum spec- tatore. *Et Pater tuus qui videt in abscon- dito, reddet tibi.* Obstringere nos poterat, ad serviendum ipsi absque ullâ remu- natione, tantum potestatis in nos habet jurisque in actiones nostras, tam supra nos excelsus est, summaque ipsi- us conditio nos ei subijcit, adeo illi su- mus obligati totq; nominibus devincti; uti nihilominus hominem scit peni- tus studere commodis & rationibus suis, sui que ipsius amorem ei esse innat- um, nec ab eo unquam deponi, nihil ipsi jubet, quin ad mandati finem, adij- ciat pollicitationem mercedis. Matth.

5. *Gaudete & exultate: quoniam merces ves- tra copiosa est in cælis.* Et cap. 10. *Qui reci- pit Prophetam in nomine Prophe- tæ, merce- dem Prophe- tæ accipiet: & qui recipit justum, in nomine justii, mercedem justii accipiet, & qui- cunque potum de dedit unâ ex minimis istis, ca- licem aque frigide, tantum in nomine disci- puli, amen dico vobis non perdet mercedem suam.* Idem planè fit in negotio vindica- tionis, quam damnationis pœnâ nobis interdixit Matth. 6. *Si non dimiseritis ho- minibus nec Pater vester dimittet vobis pec- cata vestra.* At cum ultionis sensus, tam altè animis nostris injustus sit, ut repe- riatur etiam in infantibus qui adhuc ubera nutricum exugunt; unde adver- sarius noster voluit aliquid sibi oppor- tunum sumere, dicendo id jure culpari non posse, quod animo natura impref- sit: id quidem absque dubio toleran- dum esset, si proponeretur nobis sen- sus naturæ in suæ innocentia & inte- gritatis statu, minimè autem illius fau- ciatæ, corruptæque peccato. Verùm abstinens usu huiusce defensionis, cui tamen quod respondeat non habet, hæc hodie propositionem induco, positâ naturali propensione quam ad vindi- cationem habemus; Eum qui condonat injuriam sibi factam, & bonum pro malo, eius auctori rependit, melius, ac nobiliori modo se vindicare de inimi- co, & de eo, qui ipsum offendit, quam eum qui ulciscitur retribuens injuriam pro injuriâ, malumque pro malo.

I. enim quid ultione quæritur, nisi ut adversarius, vel nihil, vel minus no- ceat: videtur enim ultio, injuriæ pro- pulsatio: ut itaque adversarius nocere vereatur, ultione terretur, quare in- hunc

hunc finem à multis adhibetur ne quis illos aggredi, aut illis inferre injuriam audeat: Verùm id melius patientiâ, & condonatione obtinetur, quam ultione, & repositione injuriæ: qui enim ulciscitur, fatetur se affectum injuriâ, juxta illud Senecæ, ultio, doloris confessio est: non itaque repellit injuriam, sed reponit: at qui patienter fert injuriam, ne ab illâ quidem læsus est: Tertull. lib. de Patientiâ cap. 18. Omnis injuria cum patientiam offenderit, eodem exitu dispungitur, quo telum aliquod in petrâ constantissimæ duritiæ libratum, & obtusum? concidit enim ibidem irritâ operâ, & infructuosâ. Certè illud apud S. Chrysof. frequens est. Neminem lædi nisi à seipso: quod si verum est, nemo læditur ab alio, quo posito, nulla esse potest vindicta: hæc enim inter se connexa sunt, ut si nemo lædatur ab alio, non sit vindicta: Item si nulla sit vindicta, nullus sit injuriæ sensus, & consequenter omnis injuria cassa sit, uti dictum est.

2. Quid ultione spectari potest, nisi ut inimicus puniatur? at qui gravius punitur si condones, quam si ulciscaris: Etenim si vindices, præterquam quod peccas, & tibi peius facis quam illi, nã tibi facis malum culpæ, illi autem malum pœnæ, quod minus est; non potes insuper illi magis nocere quam quantum vales, quod semper exiguum est: sed si non ulciscaris, ne timeas impune laturum, quia ut ait Seneca lib. quod in sapientem non cadat injuria cap. 16. non deerit illi aliquando par: inveniatur qui te vindicet: & si nullus sit mortalium, qui id præstet, certè re-

linquitur Deo vindicta, quæ semper maior est, & in quâ non peccas. Chrysofomus, Deus omittit vindictam, quam tu sumis, immò in te iram suam convertet: sed si tu condonaveris, & oraveris, nec tamen conversi fuerint, eos graviter puniet, nec tantam eorum curâ aget. In hunc sensû exponit locum Apostoli Roman. 12. *Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ: scriptum est enim mihi vindictam, & ego retribuam eis*, & subdit. Cui iræ? Dei: quandoquidem enim hoc potissimum qui injuriis affectus est, videre cupit, ut ultione fruatur, hoc ipsum Deus copiose, & abunde dabit: Nam si te ipsum non fueris ultus, Deus erit qui te juvando ulciscetur: permitte itaque ei ut adversarium tuum in jus vocet: hoc enim est, quod dicit, date locum iræ. Non quod vindictam divinam injuriæ tuæ vindicem desiderare possis, sed ut scias non defuturam vindictam, si non ipse sumpseris: Nam aut ipse punire se debet per pœnitentiam, quæ, ut ait Tertullianus Justitiæ munere fungitur, aut à Deo impœnitens propter illatam injuriam punietur. *Sciens*, ut ait Jobus, *quod non parceres delinquenti*: Verum igitur est, melius satisfieri vindictæ, condonando, quam ulciscendo.

3. Quid quærit homo ultione nisi ut injuriæ non succumbat? at id non obtinet qui ulciscitur: nam & se injuriâ jam victum esse fateatur necesse est (ultio enim doloris confessio est) & irâ etiam esse superatum: qui autem condonat, mul-

multiplicem refert coronam, & Victo-
riam, imprimis de irâ, & passione, qu-
am & in seipso vincit, & in alio, dein-
de de ipsâ injuriâ, denique de adverfa-
rio, idque multis modis.

Dixi 1. Victoriâ referre de
irâ, & passione, in se & in alio :
Cum duplex sit in nobis appe-
titus concupiscibilis & irascibilis, iste
primo longè vehementior est, & pauci
iram domuerunt, nam uti dicitur Pro-
verb. 27. *Impetum concitati ferre quis pote-
rit;* nihil autem sic iram provocat qua-
m injuria. Itaque qui ignoscit, ira super-
ior est: Nam ut ibid. dicit Salomon,
Ira non habet misericordiam, qui autem
ignoscit, habet misericordiam: sed mul-
tum est majorem esse irâ, quam frânare
tam difficile est quam Leonem domare:
Neque tantû in se sed etiâ in alio, quia
uti dicitur Proverb. 15. *Responsio mollis
frangit iram:* Nempe ut ait Nazianz. ex
hoste, facies discipulum.

Dixi 2. de ipsâ injuriâ. Nâ, ut ait Se-
neca lib. 3. de Irâ cap. 5. Ultio, doloris
confessio est: non est magnus, enim què
incurvat injuria: at qui condonat nec
se læsum ostendit illâ, neque victum:
Et hæc de præteritâ injuriâ: quin etiâ
futuram prævenis, cum è contrario
novam advocos ulciscendo. Chrysof.
homil. 18. Matth. Nec enim aliquando
ignis, igne: sed aquâ, utique ignis ex-
tinguitur: & certè id videmus experi-
entiâ: Nam si injuria molliter excipia-
tur, statim, finitur, si alia injuria repo-
natur, semper gravior succedit. Nam si
contemptus feratur molliter, nihil erit:
si alio contemptu, succedit convitium,
si convitio excipiat, succedunt

verba, si hæc verberibus, ad homici-
dium pervenitur.

Dixi 3. de adversario suo, idque
multis modis.

1. Ex eo quòd ignoscendo relin-
quitur inimico integra injuria, & vitu-
peratio culpæ: non partiendo eam cum
ipso; contra verò qui se vindicat, in-
juriam & vituperatio culpæ: non parti-
endo eam cum ipso; contra verò qui
se vindicat; injuriam & vituperatio-
nem cum inimico partitur. Chrysof.
homil. 22. in Epistolam ad Rom. Pug-
nans idem potissimum vincit, non qu-
ando suum corpus pugnæ exponit, ut
plagas recipiat, sed quando seipsum
eruens, efficit ut omnem suam potenti-
am adversarius in aëra, frustra, & ina-
niter effundat: sic enim nec ille plagas
excipit, & omnes adversarij vires dis-
solvit, id quod In convitijs fit: Nam
quando vicissim convitia regeris, vin-
ceris, non ab homine, sed quod turpius
est ab illibero iræ affectu: si verò tacu-
eris; & vincis, & trophæum figis, & in-
numeros acquiris, qui te coronent,
quique convitium ipsû mendacij con-
demnent: Qui enim contradicit, ut qui
convitij morsum senserit, contra lucta-
ri videtur: Et si velis dictorum argu-
mentum capere, ipsum tuum inimicum
interroga, quando magis doleat, an
quando similiter accensus vicissim cõ-
vitiaris; an cum convitiantes derides?
& postremû magis audies: Neque en-
im tantum juvat, convitijs non impeti,
quantum mordet, quod te ad iram per-
movere nequiverit: Non vides irâ per-
citorum ingenium, quomodo sua vul-
nera obliti, more sũum agrestium magno
impe-

impetu ruat, ut adversarios vulnerent: quando igitur eum, qui eiusmodi est, eo quod potissimum querit, privas, omni illi suo proposito spoliasti, & contemptibilem puerum magis, quam virum ostendisti: Eodem modo verberatem, non reverberes; sed si lethalem plagam vis infligere, offer illi alteram maxillam, & illum innumeris vulneribus confecisti: facilius enim se lapidari ferret, quam videre qui patientiam tuam plaudentes admirentur: ante illos conscientia cum sua condemnabit, & maximas ab eo poenas exiget: & tu apud alios gloriam consequeris: nam & alias quidem compassionem habemus erga eos qui malo afficiuntur, sed si ipsos patienter pati viderimus, non tantum miseremur, sed & admiramur: hæc omnia Chrysostomus.

2. Condonando eripis adversario quod maxime optabat, delectationem scilicet captam ex eo quod tibi concitaverit iracundiam, & tristitiam intulerit. Itaque voluptatem illi ademisti, immo etiam miserum reddidisti, vel ex eius confessione. Seneca lib. quod in sapientem non cadit injuria cap. 16. Genus quoddam ultionis est, eripere ei, qui fecit contumeliæ voluptatem: Solent dicere, Miserum me, iusto non intellexit: adeo fructus contumeliæ, in sensu, & indignatione patientis est: e contrario, si vindicas, gaudet adversarius, quod doluerit. Seneca lib. 9. de Ira cap. 5. ultio, doloris confessio est: Itaque Tertull. lib. de Patientia cap. 18. Idcirco quis te lædit, ut doleas, quia fructus lædentis in dolore læsi est: ergo cum fructum eius euerteris non dolendo,

ipse doleat necesse est, amissione fructus sui: Tunc tu non modo illæsus abis, quod etiam solum tibi sufficit, sed insuper adversarii tui, & frustratione oblectatus, & dolore defensus.

3. Cum inter utrumque, hoc est inter offendentem, & offensum, sit quædam pugna, certe quædam est timenda, & quædam optanda victoria: Chrysost. homil. 85, in Matthæum, Non quæramus ubique victoriam, nec semper superari vereamur: est enim quædam victoria, detrimentum: offensio vero, & injuria emolumentum adducit: Etenim in irâ qui alium valde contumeliatus fuerit, superasse videtur cum reverâ ipse ab hac turpi perturbatione victus non parum sibi nocuerit: Qui autem magno animo tulit injuriam, hic profecto, & cum laude superavit: Ille namque nec suam ægritudinem compressit: hic etiam alienam extinxit: & ille suo morbo superatus est, hic etiam alienum curavit: nec solum ipse inflammatus non est, verum etiam ingentem alterius flammam extinxit: præclarum itaque tam sibi, quam proximo de iracundiâ trophæum constituit. Non igitur utrique victoria quærenda est: qui enim lædit, superare læsum videtur, sed perniciosa sibi victoria superat: læsus autem si magno animo perfert injuriam, quamquam victus videatur, coronam tamen splendidam adeptus est: sæpe numero ergo vinci, quam vincere, præstantius est: optimus ille profecto victoriæ modus est: Itaque recitæmonet Apostolus Rom. 12. *Noli vinci à malo, sed vince in bono malo*? quasi diceret, Bonitate

Bonitate tuâ, viene malitiam inimici, ne malitia inimici, vincat bonitatem tuam: Qui enim nō cibatur inimicum suum, cum indiget, non solum malo seipsum afficit, sed etiam majori quam inimicus affecerit: inimicus enim intulit injuriam, quæ est malum pœnæ, at ipse sibi infert malum culpæ, quæ longè gravius est: qui igitur se vindicat, vincitur potius à malo inimici, vincitur etiã à passione propriã, ortã ex malo per inimici malitia illato: unde rectè Ambros. lib. 1. Officior. cap. 36. dixit, vindicare se, non esse actũ fortitudinis, sed abjectionis, & timiditatis: Vide itaque num qui parcat adversariũ vincat: Certè vincit, qui adversarium pudore afficit, ille autem est qui pro injuriã beneficium reponit: Paulus Rom. 12. *Hoc enim faciens, carbonem ignis congeres super caput eius:* quia nimirum vultũ eius ita pudore suffundes, ac si caput eius arderet: Vincit qui immutat, nam frigus odij ipsius solves: Ita hunc locũ Apostoli interpretatur Pelusiotas lib. 4. Epist. 11. ex aliquorum sententiã, calefacies principem animæ eius partem, & efficies ut ad sobrietatem redeat: eodem pertinet interpretatio Toleti, coges inimicum dolere de offensã: Vincit etiam qui adversario arma eripit, nempe iram: Nam, ut ait Sapiens Proverb. 21. *Munus absconditum, extinguit iras,* & donum in sinu indignationem maximã, donum vocat in sinu, quod non fit ex jactantiã, sed ex charitate: Denique vincit qui subijcit adversariũ, ille autem sibi subijcit, qui in se commutat, ille autem commutat, qui sibi similem fecit. Itaq; si vindicas, vicit adversarius,

quia & te fecit injuriosum: Quod si condones, adversarium vicisti, quia amicum effecisti, & ad frugem reduxisti: 8. Ambros. lib. Officiorum cap. 5. Peccator est, qui nos provocat, qui injuriam facit, & nos similes sui fieri desiderat: si taceas, plus rumpitur, victum se se putat, irrisum, post habitum, atque illusum: si respondeas superiorem se factum arbitratur, quia parem invenit: si enim taceas, dicitur, ille convitiatus est huic, contempsit iste: si referas contumeliam, dicitur, ambo convitiati sunt: uterque condemnatur, nemo absolvitur: ergo illius studium est, ut imiter, ut similia illi loquar, ut similia agam: justus autem est dissimulare, nihil loqui, tenere bonæ fructum conscientiæ. Hoc est enim *silere à bonis*, quia bene sibi conscius, falsis non debet moveri, nec æstimare, plus ponderis in alieno esse convitio, quam in suo testimonio. Concludendum igitur cum Antonino Imperatore lib. 6. non ulciscendi rationem optimam esse, ne ultor similis fiat eius qui injuriam intulit: quapropter si alter fuerit convitiatus, ne tu ex adverso convitia ingere, nam si viceris plus eris impudens, & ut ait Philo. lib. 6. de Agriculturã, ne te vinci pudeat, sic enim demũm si vincaris, victor evades, quando in hoc genere victor vincitur: eodem modo, si percusserit, ne repercutias, ne magis injuriosus existas: sed per mansuetudinem alienam iramperdomato: quia ut ait Clemens Alexandrinus. 2 Stromatum, injuriæ oblivionẽ consequitur vitæ probitas, hanc autem inimicitiarũ dissolutio: quib⁹ addit ex Hæro, dādũ esse amico, inimico

atitem ferendum auxilium, ne maneat inimicus: auxilio enim necitur amicitia, & inimicitia dissoluuntur: Immo quæ summa victoria est, qui parcit, eò inimicum redigit, ut cogatur fateri se esse victum, & malè odisse.

Ac ne verbis tantum & oratione vos adoriar, sed ut multis potius adductis rationibus vos convincā, placet hodie vos rebus ipsis & factis ad id adigam, emendicato pernicillo eloquentissimi omnium Antistitum Græcorum SChrysof. cujus erunt ferè omnia quæ deinceps à me dicentur, allato ex primo Reg. libro per illustri Davidis exemplo: cujus cum innumera narrentur certamina & victoriæ, nullum tamen illustris gessit certamen, nullam nobiliore victoriam reportavit, quam ubi cum Saule pugnam iniit, & ex illo clarissimā omnium palmam accepit, non armis decertando, sed mansuetudine & patientiā: Est autem illud exemplū eò illustrius 1. quod sit inter personas regias: Saulem reipsā regnantem, & Davidem, à Deo designatum Regem, & sacro unctum oleo: 2. quod qui in hoc theatro præcipuam agit personam, testimonio Dei sit comprobatus: *Inveni David filium Jesse, virum secundum cor meū:* nam quem Deus laudavit, quis contemnet? ut enim ait ille Sanctus homil. 1. de Davide, & Saule. Illius calculus incorruptus est: nam Deus nec ad gratiam, nec per odium iudicat, sed pro merā animi virtute iudicium fert: 3. quod eius sit hominis, qui sub veteri lege educatus est: Nam quod aliquis in Christianā lege educatus, inimicis suis, in totum condonet, neque iniuriam

repellat injuriā, nihil mirum est: videlicet post Christi mortem obitam pro inimicis: posteaquā ille nobis omnia peccata tam clementer remisit: post hujus rei præcepta data tam multa in Evangelio: post orationem Dominicā: post parabolam decem millium talentorum: Sed in veteri Testamento vbi licuit malum pro malo reddere, oculū pro oculo, dentem pro dente exigere, & lege Talionis uti in se ulciscendo; si quis præcepta transilierit, & ad Apostolicam Philosophiam pervenerit, omni laude dignus censendus est, & qui imitari noluerit, is omni veniā, & excusationē indignus habendus est.

Sed ut plenius Davidis virtutem cognoscatis, concedite mihi ut rem altiùs repetam, eiusque beneficio commēorē quæ beatus ille vir in Saulem contulit: nam non ulcisci eum qui simpliciter fuerit inimicus, multi fortasse fecerint: sed hominem multis & gravibus beneficijs affectum, & mala pro bonis reddentem, & sapius benefactorem suum, interficere conatum, postquam in potestatem inciderit ut interfici posset, liberum dimittere, neque hoc tantum sed ex aliorum manibus eripere, si præfertim sciatur, eum ita dimissum, eadē in suum benefactorem moliturū; hoc verò tantum est, ut nihil ad summam virtutem adjici possit. Quibus autem beneficijs David Saulem affecerit, quādo, & quo pacto, paucis enarrantem me sustinete. Cum aliquando Iudæi bello difficillimo premerentur, & tota belli alea in duello proposito verteretur, cum omnes essent pavore consternati, nec quisquā caput erigeret, sed

in

in extremâ desperatione esset exercitus, & de turpissimâ totius gentis servitute ageretur, hic ab ovium curâ veniens exercitum, cum per ætatem bellandi artem callere non posset, & laborum militarium rudis adhuc esset; ipse pro universis bellum in se suscepit ac feliciter rem gessit suprâ quàm quisquâ sperare potuisset: occiso totius inimicæ gentis fortissimo: Certè si virtuti eventus defuisset, tamen ob solam animi promptitudinem coronandus fuerat, præsertim cum omnia ab eo facinore suscipiendo removerent, ætas, bellicæ artis ignoratio, fratres increpantes, Rex ipse, cum diceret. *Non poteris ire, quia puer es, ille autem vir est bellator ab adolescentiâ suâ: sed nihil horum moratus in medios hostes irruit, & se aperto mortis periculo exposuit & adeptus de hoste victoriam. Regi non tantum regnum restituit, sed vitam etiam, & libertatem dedit, neque illi tantum, sed etiam toti exercitui atque genti universæ: quod præclare factum nullâ unquâ satis amplâ mercede agnosci potuit: nõ si ipse Rex detractam sibi coronâ Davidis capiti imposuisset: hic enim & vitam, & libertatē, & regnum illi donavit: Ille verò huic tantum cessurus esset regnum. Verum consideremus qualem pro benefactis gratiam retulerit. Imprimis quidem docet Scriptura Saulem Davidi invidisse: deinde Davidem Saülis cœpisse esse suspectum, & cœpisse cavere eum, quia nempe cœpit eum habere pro hoste: utriusque rei, vide occasionem, & causam: ac primum de invidia: post fugatos, & profligatos hostes, & reportatâ victoriam, victor exercitus,*

& onustus spoliis, magnâ pompâ redibat Jerusalem, ac Saül quidem referens opima spolia, David autem caput Goliath, sui triumpho materiam: Ex more gentis obviâ ubiq; ex singulis oppidis prodierunt Virgines canentes ac plallentes: erat autem illud canticum, *percussit Saül mille, & David decem millia: hæc cantilena fuit omnis odij seges, & origo. Audi Scripturam lib. 5. Reg. cap. 18. Iratus est autem Saül nimis, & displicuit in oculis eius sermo iste, dixitque: dederunt David decem millia, & mihi mille dederunt: quid superest ei, nisi solum regnum: non redis ergo oculis Saül aspiciebat David, à die illa, & deinceps: Certè etiam si hæc præter meritum fuissent dicta, nec sic quidem in Davidem oportebat irasci, sed quid egisset, potius attendere, quomodo se ultrò mortis periculo objecisset, quomodo fractum Saülis animum crexisset, quomodo omnem populum periculo liberasset, non autem innocenti invidere: Nunc autem cum ipsa laus daretur pro merito, & si verè iudicare voluerimus, inveniemus illa potius in gratiam Saülis dicta fuisse quàm Davidis. An non satis erat Saülis dedisse mille, licet Davidi decem millia dedissent? Nam quid Saul ad hoc certamen, & ad victoriam contulerat, nisi pavorem, & desperationem? David autem solus totum prælium confecit, solus certavit, solus vicit: & si alicui licuisset indignari, nonne potius hoc Davidem decuisset, qui cum solus rem gessisset, haberet tamen alium suæ laudis participem. Sed demus peccasse mulieres in illo epinicio, quid peccavit David, qui nec cantilenam composuerat, neque suaserat? certè*

non

non adversus eum fuit indignandum, sed adversus mulieres: Verum Saul nihil contra illas, sed contra Davidem indignatus est: Iam si ex tantâ laude elatus David, aut Regi invidisset, aut in eum fuisset contumax, ac insolentior: aut si res novas in regno fuisset moliturus, excusationē habuisset indignatio: Sed si inde factus est modestior atque humanior, si in subditorum ordine remansit; nonne plus diligendus fuit, qui talem nactus occasionē sese efferendi, in sua modestiâ permansit?

Et non tantum primo illo successu elatus non est, sed nec posterioribus, qui priores superarunt: Nam licet de eo dicatur *quod esset prudens in omnibus viis suis*: Item quod *Deus esset cum illo*: & quod *universus Israël, & Iuda eum diligeret*: quod *ingrediretur, & egrediretur ante conspectum populi*, hoc est quod omnes gubernaret, & rerum omnium esset potens: quod in bello semper prosperâ uteretur fortunâ: quod eum Ionathas Saülis filius diligeret ut animam suam, quod Michol eius filia, eum amaret: quod universa familia Saül ei faveret, quod ei faveret universus exercitus, & quod omni populo Israël gratus esset; cum his omnibus bonis sua ob præclare gesta potiretur: non tamen animum erexit, nec hostem suum ultus est, sed in benefaciendo, & obsequijs Regem præveniando, & in eius prælijs feliciter gerendis perseveravit.

Quis non sperasset, quod hæc omnia Sauli persuaderent, ut omnem invidiâ, & omne odium deponeret, cum David omnia non sibi, sed Sauli præstaret: quod contra evenit, nam hæc omnia majorem invidiâ concitarunt, eo usque

ut Saul diceret, suos omnes contra ipsum conspirasse in favorem Davidis: *quoniam conjurastis omnes adversum me.*

Iam cur eum suspectum habuerit. & eum caverit, hæc causa fuit, quod uti loquitur Scriptura cap. 18. *In omnibus quoque viis suis David prudenter agebat, & Dominus erat cum eo: vidit itaque David quod prudens esset nimis, & cepit cavere eum.* Cum enim varijs periculis, & in bello, & extra bellum eum objecisset, feliciter ab omnibus se extraxit, & prudentiâ usus, & fortitudine, & felicitate. Hinc crevit Saülis odium, eo usque ut servatorem suum perdere decreverit, quod multis modis præstare conatus est, primo per seipsum: deinde per servos, & iuos domesticos, tertio per hostes, denique prætextu conjugij, & affinitatis, eum conjiciens in retia. Per seipsum quidem, nam sæpius Davidem citharâ psallentem, sibi que medentem, inter media beneficia, lanceâ perfodere conatus est; Deo innocentem servante: Per servos & domesticos, ut patet ex 1. Reg. cap. 19. *Locutus est autem Saül ad Ionathan, & ad omnes servos suos, ut occiderent David*: Per hostes suos, dum illum mille hominibus præfecit, & quotidie ad belli aleam objecit: porro Saül cogitabat tradere David in manus Philistinorum: ideoque in spem conjugij filiarum suarum, pro dote petijt ab eo centum Philistinorum præputia, ratus non posse fieri quin quotidianis periculis non periret. Quid memorem sæpius frustratam fidem: & filiam natu majorem Saülis sibi promissam, post dotem præstitam ex pacto, & enumerata centum Philistinorum præputia, alteri viro datam fuisse: do

de quo contemptu nihil cum Saüle, nihil cum servis, nihil cum militibus exposulavit: immò cum proponeretur conjugium, modeste semper respondit: *Num parum videtur vobis generum esse Regis?* Quid quod frustra primam conditione, secundam sibi oblatam non recusavit, ne tantum honorem contempsisse videretur? Sed Michol conjugio usus est Saül ut Davidem perderet, eum per immixtos sicarios interimere conatus, & scelus peractum fuisset nisi fugam sibi consulisset. *Quem hominem, vel modestissimi animi, hæc omnia ad vindictam non commovissent?* At non Davidem, qui potius habuit fugere, & patriam exulare, & in calamitate sibi victum parare, quam se ulcisci, aut inimico dare occasionem injustum homicidium faciendi. Hanc ob causam ab oculis eius se subduxit, ut tempus daret rei sedandæ, & mitigandæ invidiæ: atius est, agebat, me miserum esse, & innumera pati acerba quam hunc apud Deum de innocentis cæde condemnari: itaque egestatem præ divitijs: solitudinem, præ patriam: labores, & pericula, præ delictis ac securitate: exilium præ Regiam elegit, ut Saulem ab odio in ipsum liberaret.

Verum nec sit melior factus est Saül, sed Davidem ubique persecutus est, in solitudine, ac deserto, in montibus, vallibus, & speluncis, in urbibus, & pagis, omnia loca circumiens: non aliter quam venator, qui indagine feram persequitur, quærens non eum qui ipsum læserat, sed qui cum esset ab eo læsus, tum maxima, & innumera pro illatis injurijs

bona rependerat. At vide quo successu: Mitto dicere quam crudeliter Saül interfecerit Achimelem summum Sacerdotem, eo quod Davidi dedisset panes propositionis, & eodem tempore ex Sacerdotibus gladio Doech Idumæi occiderit 85. viros, imò totam urbem Nobæ percusserit in ore gladij, nulli parcens, vel ætati, vel sexui, vel conditioni: unde David coactus sit fugere ad alienigenas, & Regem Achis, ubi summum vitæ periculum adiit: cumque jam nullis hominibus fideret, fugit in loca deserta, & habitavit in speluncis, more ferarum, quarum vitam degebat, victum sibi, & suis, quasi venatu quærens:

Hæc speluncarum habitatio, occasio fuit David, actionis omnium generosissimæ, dum Saül ex venatore factus est Davidis præda, quod hæc ratione factum est: Cum nullum locum sibi securum in veniret David, secessit in desertum Engaddi, ubi sunt loca prærupta, ad quæ sola capræ sylvestres pertingere possunt: ea locorum difficultas non deterruit Saulem, quominus Davidem cum tribus millibus militum ex omni exercitu delectorum persequeretur: Erat prope viam spelunca aditu angusta, sed in profunditate latissima, in cujus imo recessu latitabat David cum sexcentis hominibus fugitivis, qui cum ut duces sequebantur: In eam speluncam ingressus est Saül alicujus necessitatis gratia: Nemo est qui non dicat cum Davidis socijs 1: Reg. cap. 24. *Ecce dies de quibus locutus est Dominus ad te:*
Ego

Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei sicut placuerit in oculis tuis Quid hoc statueru faceres mi Auditor? Si inimicu tuu haberes in potestate, post tot acceptas injurias, ac praesertim si nosses incredibile eius odium, & obstinatam tui perdendi voluntatem, & si scires illo sublato, te non solum liberandum a tot miserijs, & periculis, sed etiam te obtenturu regnum, idque non usurpatu, sed tibi delatum a Deo? Verum noli ex tuo sensu rem metiri, sed ex Davidis admirabili mansuetudine, ut nihil mirum fit, si postea dixerit, *Memento Domine David, & omnis mansuetudinis eius*: Incidit itaque Saül imprudens in retia Davidis: solus est, sine armis, sine socio, sine satellitio, inclusus in caverna, positus in tenebris: adest David armatus, stipatus sexcentis militibus, a quibus ad caede inimici vehementer impellitur: nihil non favet ad caedem faciendam, loci opportunitas, temporis occasio, Saülis de suo periculo ignoratio, securitas omnimoda: hinc tenfa retia, hinc fera capta: hinc venator erectus!, hinc omnium adhortatio, ut ense pectus confodiat: sed vide incredibile animi modestiam, specta luctam, victoriam, & coronam: Nam, ut ait Chrysof. homil. 1. de Davide: spelunca illa campus erat, in eo lucta quaedam mirabilis dictuque incredibilis facta est: luctatus est David, pugilem egit iracundia: Saül positus erat certaminis materia: Agonothetes erat Deus: *surrexit itaque David*: quo animo primum id fecerit, docet Abulensis quaest. 4. nimiru ut Saüle inermem, & securum occideret, id enim postea fassus est, *cogitavi, ut occiderem te*: sed statim motu illu generose

compressit, & gladio, quem ad caedem strinxerat, oram chlamydis Saul praecidit filenter, ut illustre haberet postea suae moderationis testimonium: Verum quasi scelus admisisset, quod aliquid ad Regem pertinens violasset, *cor suum percussit David, eò quod abscidisset oram chlamydis Saül*, adeo religiose Regem observabat. Sed ne tantum facinus leviter praetereamus: Neque enim putandum est nullum fuisse in Davide sensum, sed stupidum fuisse: ut enim erat animi generosi, & indolis bellicosae, innumeros passus est iracundiae fluctus, & maximam diversarum cogitationum jactationem, sed eam tempestatem refranavit timore Dei, animosque compressit: *surrexit*, ait Scriptura, *& praecidit oram chlamydis Saül*: Vides quanta irae tempestas coacta fit: stricto gladio ad Saülem perrexit, at non processit ulterius, neque naufragium fecit, eo quod gubernatrix illic sentiens periculum, videlicet pia ratio, tempestatem vertit in tranquillitatem: *percussit enim David cor suum*, ac velut equum subilientem, & ferocientem, revocavit iram: & tamen quam parvum erat intervallum inter corpus, & chlamydem: attamen seipsum cohibuit ne progredere ulterius. Sic sunt sanctorum animae, priusquam concidant resurgunt: priusquam ad peccatu perveniant refranantur, eò quod sobriae sint, semperque vigilent: Ne tamen id mediocriter aestimes, considera quantis fluctibus hujus justi animus impetitus fuerit: Offerebat se animo injusta Saülis persecutio nullam causam praecedente, cum nullam re eum laesisset, sed post innumera collata beneficia, &

& officia præstita, post tot reddita obsequia: occurrebat quoties eum interimere, & per se, & per alios conatus esset: etenim si lex vetus permittebat oculum pro oculo, & dentem pro dente exigere, an non poterat eadem legalionis, non modo pro unâ morte, sed pro pluribus, unam mortem exigere: Verum si præteritorum esset oblitus, futura prospicere poterat, norat enim indomitum Saülis animum, & aliunde incredibilem levitatem, quidquid tandem polliceretur: Norat quod nunquã desiturus esset eum persequi, donec perdidisset: Itaque si non præteritorum recordatio sufficiebat ad eadem, id facere poterat futurorum metus. Quod si Saülem non metueret, vel suos milites ipse timere potuit, ne forte ipsum in speluncâ trucidarent: tanquam qui illorum salutem prodidisset, exitiumque attulisset, ac publicum ipsorum hostem servasset: Verum nihil horum justus ille apud se perpendebat, unum illud spectans, quomodo posset tolerantia, & modestia coronâ redimiri: Et quoniam versuta solet esse malitia, non hoc ei tantum milites representarunt, & quæ hæcenus à Saüle passus esset; & quæ deinceps ipsum ab illo metuere oporteret; neque suarum, rerum miserum statum præsentem, quod fugitivi essent, errone, & rerum omnium egentes, miseram vitam degerent, more ferarum, in speluncis, & locis desertis; cum scirent eum omnia despiciere, Deum ipsum allegant authorem, *Ecce dies, de qua locutus est Dominus ad te: ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei, sicut placuerit in oculis tuis, quo videlicet*

judicium à Deo profectum reveritus, promptius iret ad homicidium: Non enim (inquit) tuam vicem ulcisceris, sed Deo subservis, ac minister es, & illius sententiam comprobas: Verum ille aliter rem intellexit, sed potius cogitavit, quod Deus ideo tradidisset eum, ut ipsi majores occasiones, præbandæ virtutis suppeditaret.

At ne hoc quidem tantum admiratione dignum est, quod nec aliorum admonitu, dimotus est à proposito, quodque illos non est veritus, sed quod perfecit ut ipsi eandem animi moderationem sumerent: neque ipsi in Saülem insurgerent, quod certe facturi fuissent, nisi eorum animos placasset: Nã ut ait Scriptura 1. Reg. cap. 24. *Et confregit David viros suos sermonibus, & non permisi eos, ut insurgerent in Saül: oportuit orationem fuisse gravissimã, prout loci, & temporis facultas patiebatur ut hunc effectum haberet, quem exprimunt illa verba, confregit sermonibus servos suos: Non puto autem illis alias rationes attulisse, quam eas quibus ipse animum suum fregit: Dixitque ad viros suos, propitius mihi sit Dominus, ne faciam hanc rem domino meo, christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est: In quibus verbis duas rationes includit, cur nefas sit regiam personam violare, una est quia ipse erat dominus eius: lex autem ipsa jubet, immò rerum natura, ut illius vitam servet in columem, non adimat: Deinde quia corpus illud quod gladius confoderet sacrosanctum est ab unctione sacrâ: quæ verò sacra sunt, ea religio violare vetat: vides itaque & Davidem seipsum cohibuisse*

buisse, & suos: Magnum quidem est, si quis suis cupiditatibus imperet: sed multò majus est, id etiam alijs persuadere, ut ipsi eandem mentem sumerent, alijs inquam, qui nec modesti sunt homines, nec temperantes, sed milites, qui multis difficultatibus jam in desperationem erant adducti, à quibus paulatim respirare cupiebant: præsertim cum scirent in hostis nece, & malorum finem se habituros, & multorum bonorum spem affulgere: cum illo profligato, regnum ad Davidem transfiret: Nihilominus tamen cum tam multæ res animos militum irritarent, tantum valuit ille generosus, ut satellites illis omnibus essent superiores, & hosti parcerent: Diceres Davidem sic spectasse Saulem, ut depositum ac pignus sibi creditum, de quo ratione esset redditurus: ita ipse non tantum non attigit inimicum, verum etiam alios occidere volentes coercuit, satelles optimus, corporis custos, pro hoste factus. Potuit itaque Saül tantorum certaminum, & victoriarum materia, innoxius egredi ei speluncam, ignarus omnium quæ gesta fuerant: Egressus est autem post illum & David liberis deinceps oculis cælum intuens, ac tunc temporis magis exultans, quam cum Goliath dejecisset, atque barbari caput amputasset, siquidem hæc posterior, primam illam victoriam erat magnificentior, hæc illustriora spolia, hæc præda nobilior, hoc gloriosius trophæum: Et enim illic, & funda, & lapidibus, & acie fuit opus, hic totum opus fuit virtutis, hic sine armis contigit victoria, & in-
cruentum erectum est trophæum: Ita-

que rediit non barbari illius gestans caput, sed animi commotionem mortificatam, sed iram enervatam: neque hæc spolia reposuit in Sanctuario, sed in caelo, & illa supernam Civitatem: Non illi obviam venire Virgines cantantes cum laudibus, sed angeli è caelo applaudebant victori: Non egressus est gestans Saülis diademam, sed gloriae coronam: Non egressus est gestans Saülis purpuram, sed humanitate amictus quavis stolam pretiosiore: Egressus est è spelunca cum tantam gloriam cum quantam è fornace Babylonicam tres pueri illæsi prodire: uti enim illos non combussit ignis, ita neque ille iracundie incendio conflavit: Egressus est è spelunca, non minore gloria, quam Daniel è lacu: hic quidem superatis, & mitigatis leonibus: ille devictis bestiis, longè sævioribus, iram, audaciam, vindictam, metu futurorum: Exiit itaque David post Saulem, & clamavit post tergum Saül dicens: Domine mi Rex. Et respexit Saül post se: & inclinans se David pronus in terram, adoravit: Hæc non sunt minoris laudis, quam hostis servatus, neque enim vulgaris erat animi, non inflari collatis beneficiis, & quod est omnium maximum de donata vita: Quin etiam post data beneficia modestior apparuit: ideoque qui servarat, eundem quem servaverat adoravit, rursumque Regem nominavit, ideoque ob illius dignitatem, omnem animi tumorem reprimens: neque tantum voce honoravit, sed etiam facto, inclinans se pronus in terram, & adorans, quasi beneficium accepisset: Sed audiamus, quid dicat, Dixitque ad Saül: Quare audis verba hominum loquentium, David querit malum adversum te? Vide
quo

quo artificio animum eius emollire studeat: Non illum accusat, non de illo conqueritur, sed potius excusat, omnē culpam in alios conijciens, quasi diceret; Alios esse, qui eum provocarent, alios qui eius animum exulcerarent: modis omnibus studens illi porrigere excusationis occasionem: quasi diceret, non injustè facere, dùm ipsum persequeretur, sed deceptum aliorum sermonibus: & tamen uti benè advertit S. Chrysofost. qui hanc historiam conscripsit: prius dixerat Davidem, dilectum fuisse à toto populo, ab omni Saülis familiâ, ab eius, & filio, & filiâ, & à toto exercitu, ut scires puram esse Saülis malitiam: unde idem scriptor totam invidiam natam esse dixit, ex nimia laude Davidis, & postea in dies majorem exerevisse ex bonis eius successibus: sed maluit David in alios omnem culpam rejicere, quàm in Saülem: Ita facere solent parentes erga filios, quos licet suâ malitiâ corruptos esse sciant, frequenter tamen in alios culpam rejiciunt: Sic (aiunt) non esse hoc delictum tuum, sed alij te corruerunt, ac seduxerunt: illorum tota est culpa: Nam ita melius corripì putant filium, dùm illum pudet, quod eâ laude sit indignus: Mox suam causam agens, suam probat innocentiam, non alium quærens judicem, quam ipsum Saülem, ut nimirum plus suis oculis credat, quàm aliorum relationib⁹: *Ecce hodie viderunt oculi tui, quod tradiderit te Dominus in manu meâ in spelunca: Et cogitavi ut occiderè te, sed pepercit tibi oculus meus: dixi enî non extenda manû meâ in dominû meû, quia christus Domini est: Quasi diceret, illi quidè verbis me calumniantur, at ego reipsâ me purgo, ipsif-*

que factis depello crimen: nihil mihi opus est verbis, cum ipse rerum exitus, omni oratione clariùs te docere possit, quinam sint illi, & qui ego; & quàm falsa sit calumnia: harum rerum, non alium quàm te ipsum testem invoco: te ipsum, inquam, qui in eo beneficio servatus es; nam si tuæ vitæ insidiari erat animus, quando id commodiùs fieri potuit, quàm cum te habui in meâ potestate; quâ cum solus eras, & inermis, & periculi, in quo eras, nescius; quàm cum ego armatus, & militibus, non tuus, sed meus, stipatus; quàm cum tu me ad necem persequereris; quàm cum omnia essent opportuna, & omnia ad id perpetrandum incitarent: Ac ne putes ignaviâ, aut injuriæ acceptæ insensibilitate impeditum, non diffiteor me ab irâ sollicitatû, & surrexisse stricto gladio, & cogitasse te interficere: sed timor Dei me cohibuit, cum te cogitavi, & dominum meum, & vñctum Dei: Quod si hæc cogitatio manum meam retardavit in his circumstantiis, & loci, & temporis, & tantæ opportunitatis, quantò magis id fecisset alio tempore, cum in tuâ curiâ gloriosus viverem? Et quia quod dicebat, videbatur admirabile, ne ipse dubitaret, de periculo in quo fuerat, & de Davidis moderatione, quia nec ipsi hæc dicenti, nec eius Militibus id asserentibus credidisset, quorum testimonium suspectum habere poterat, evidens attulit argumentû, laciniam abscissam chlamydis, quam prætendēs dicebat: *Quin potius Pater mi, vide, Et cognosce oram chlamydis tuæ in manu meâ, quoniâ cû præscinderè summitatem chlamydis tuæ, nolui extendere*

*manum meam in te: animadvertet, & vide, quoniam non est in manu mea malum, neque iniquitas, neq. peccavi in te: tu autem insidiaris anime mee, ut auferas eam: Mutum quidem testem affert, sed omnibus vocem habentibus certiore: Nam Saül negare non potuit, Davidem prope ipsius corpus gladium strictum tulisse, tamque illi facile fuisse, nescienti latus fodere, & pectus, quam oram chlamydis abscindere: quod si cum id tam facile potuit facere, id non fecit, quomodo alias id tentasset, quod non nisi magno suo periculo facere poterat: Multa alia præterita afferre potuisset innocentiae suae argumenta, sed hoc recens factum, satis ipsi fuit ex dissimili modo agendi utriusque: unde subdit. *Judicet Dominus inter me, & te, & Sulciscatur me Dominus ex te: manus autem mea non sit in te:* Non hoc dixit quasi cuperet puniri Saülem, aut de illo poenas sumi, sed ut illi formidinem inijceret, venturae condemnationis commemoratione: ad hæc ut firmaret quod dixerat, se in Saülem nihil moliri, invocans Deum in testem, quem nihil latet, & cuius manum ipse effugere non posset, si suo regi insidias molitus fuisset: denique his verbis significavit, & se totum negotium Deo relinquere, & se nunquam suis manibus ulturum: itaque & ipso facto, & juramento adhibito in futurum se à malâ suspitione liberat. Iam ne videtur ex æquo certare cum principe, quia dixerat, *Judicet Dominus, inter me, & te:* ostendit indecorum esse regiae majestati, certare cum hoste, neque nobili, neque robusto, ex cuius impugnatione, nihil præter ignominiam referre possit: ut etiã*

ostendat nihil ab hoste tam impotente Regi timendum fuisse: *Quæ persequeris Rex Israël? quæ persequeris? canem mortuum persequeris, pulicem unum:* Nihil de se abjectius loqui potuit, ut ostenderet nihil esse quod ab ipso metuere posset Saül: neque illi gloriosum futurum, si perdat: sicut neque impunitum: unde subdit. *Sit Dominus iudex, & judicet inter me, & te: & videat, & judicet causam meam, & eruat me de manu tuâ:* Id propheticè magis à Davide dictum est, quam imprecando, secundum illud Deuteron .32. *Mea est ultio, & Ego retribuam in tempore.*

Quid ad tam præclarum Davidis facinus, quid ad hanc orationem demissionis plenissimam, nec minùs generosam, & religiosam, saül responderit, expectatis à me Auditores: Certè tantum potuit David ignoscendo, quantum nemo unquam potuisset vindicando: adeo verum est quod ab initio à me dictum est, condonationem injuriæ esse modum optimum vindicandi se, & eo genere victoriæ eò etiam redigi inimicum, ut cogatur fateri se esse victum: & malè odisse: audi itaque Scripturam, quid dicat, *Cum autem compleisset David loquens sermones huiusmodi ad Saül.* Quis non putasset ad primam Davidis vocem, Saülem in furias agendum, ut semper secerat: sed tantum abest, ut sic exarserit: quin ad eius vocem stetit immobilis, uti solet anguis ad vocem incantantis sapienter, tanto se stupore abreptum, aut tanta teneritate sensit delinitum. Id ex eius oratione facile intelligo, *Et dixit Saül: Numquid vox hæc, tua est, fili mi David? Tantus eum stupor cepit,*

cepit, ut non putaret se videre quæ videbat, & audire, quæ audiebat: Itaque interrogat: *Nūquid vox hæc, tua est, fili mi David?* quanta subito facta est mutatio? qui nunquam alias sustinuerat, cum nomine suo vocare, exosum habens vel solum nomen, sed ad contemptum appellans filium Iesse, generis ignobilitatem exprobrans, nunc non tantum de nomine vocat, sed etiam in cognationem eum adoptans, filium vocat: Quanta fuit virtus in verbis Davidis, ut ex homicidâ faceret Patrem, & ovem ex lupo? quanta eius felicitas qui fornacem iracundiæ multo rore implevit, & tempestatem vertit in tranquillitatem, quique tumorem omnem irâ exæstantis animi restinxit? Verba quippe Davidis ingressa in animum istius efferati, totam hanc perfecerunt immutationem: Non dixit, sermones tui David, sed vox tua fili mi David. Ita ad solam vocem incaluit: Et quem admodum Pater ex longinquo intervallo, auditâ filij revertentis voce, etiam si nondum videat, si tantum audiat, ad vocem ipsam excitatur, & accurrit: sic & Saül, ut primum Davidis vocem audivit, totum suum mutavit affectum, & irâ positâ recepit tranquillitatem: vide quâm verè dictum sit à Sapiente: *responsio mollis frangit iram.* Nam quem modo Saül quærebat ad necem, quem perduellem vocabat, & insidiatorem, quem insectabatur ut feram, jam filium appellat paterno blandimento: Nec sibi videtur audire quem audit, quod eum tam ardenti amore deperiret: sed audi aliquid maius. *Et levavit Saül vocem suam, & flevit.* Quid hoc pro-

phetâ beatius esse possit, qui brevi temporis momento, sic hostem a furore ad sobrietatem composuit, ut nactus animum cædis atque sanguinis sitientem, repente ad lamenta & ejulatus, & lachrimas compulerit: Non perinde miror Moysen qui ex duro faxo aquas elicit, ut admiror Davidem, qui ex oculis lapideis fontes eduxerit lachrimarum, si quidem ille vicit naturam, hic autem animi decretum: ille virgâ percussit lapidem, hic sermone percussit cor, non ut contristaret, sed ut purum mansuetumque redderet: quo facto majore Regem affectu beneficio, quam fecerat in speluncâ: fuit quidem hoc mirabile, quod enses suâ inimici sanguine non tinxerit, sed longè majus quod inimici propositum immutavit, & suscepti sceleris pœnitentiam inspiravit: hoc enim beneficiû illo præstantius est: neque enim paria sunt, liberare a morte, & liberare a crimine: Magnû fuit quod milites cohibuerit ne Saül interficeret, sed majus fuit, cû ei furorẽ adëit: Magnû fuit quod David in semetipso iram domuerit, maius quod alienum furorem mitigavit: quod ex tantâ tempestate, tantam tranquillitatem fecerit: quod oculos homicidium præ se ferentes calidis lachrimis implevit: Et quidem si Saül fuisset homo naturâ mitis, & modestus, aliquid fuisset eum ad solitâ revocare virtutem: sed efferatum, & ad extremam provecum malitiam, jamque ad cædem properantem, brevi temporis momento sic afficere, ut omnem amaritudinem evomat ex animo, id verò est summæ virtutis, & extremæ sapientiæ: jam ubi lachrimæ verbis

aditum debere, audi quid dicat.

1. Quidem se accusat atque damnat: Davidem autem laudat, & sibi anteponit: Saül Davidem, Rex subditū, hostis hostem, quem vel nominare non dignabatur: at quibus verbis? audi Scripturam: *Iustior tu es quam ego: Tu enim tribuisti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala: Vides ut suam damnet malitiam, ac iusti virtutem prædicet: agnoscit se multa debuisse Davidi, ac nullam occasionem habuisse, ipsum persequēdi, immò se mala reddidisse pro bonis, erat ingratitude, sed pro bonis mala reddidisse iniustitiæ fuit: Pergit in Davidis laudibus: Et tu indicasti hodie quæ feceris mihi bona, quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me: agnoscit hoc summum beneficium: Nam etiam si vetera non meruisset prius, tamen non erat indignus cui præstarentur: sed nunc pro insidijs, pro cæde sæpius intentatâ, pro innumerabilibus malis, summum beneficium præstitit, cum vitam dedit, quam tam facile eripere poterat, idque Deo favente, nam Deus eò Saülem adduxerat. Neque hoc etiam leve fuit beneficium, quod hoc Saüli indicarit: non tantum ut sciret Davidem sibi non insidiari, unde eum ab errore reduxit, sed quoniam eâ ratione, eum à scelere ad sanam mentem revocavit. Atque ut huius præclari facinoris commendationem extollat, agnoscit tale fuisse, ut nullus præter Davidem, id facturum fuisset: *Quis enim cum invenerit inimicum suum, dimittet eum in viâ bonâ? quanto magis, si talem inimicum, & sic in sua potestate: Certè**

hæc laus Davidis à Saüle, maior est quã cū mulieres canerent: *percussit Saül mille, & David decem millia: Et quantum in singulis verbis plures Davidis coronæ contineantur, hoc etiam ad eius laudem pertinet, quod ita sauerit Saül: nam licet ab ore Saülis ea verba prodirent, sapientia tamen & ars Davidis, ea in animum Saülis insinuarat.*

2. Hinc Saül se agnoscit Davidis debitorem, sed referendo beneficio impari: quid enim Saül reponere poterat dignum meritis, etiam si regnum dedisset, cum omnibus oppidis? Neque enim oppida modo & regnum, verum & vitam ipsam ei donarat David: & vero non habebat alteram vitam quam rependeret: Itaque ipsum Deum, illi pro se, constituit debitorem: unde sic rogat: *Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc, pro eo quod hodie operatus es in me.* Vide quid profecerit Davidis mansuetudo, Saülem ipsum fecit.

3. Et quia in odij sui ortu olim dixerat: *Quid ei superest nisi solum regnum: Id ipse retractat, & futurum regem agnoscit, non tantum, quòd id à se meruerit, sed id colligit ex regio spiritu, quo regium facinus edidit, cum pepercit, & vitam dedit: Nam quilibet ulcisci potest, sed vitam dare, nemo nisi qui cum clementiâ summam habet potestatem: Ille autem dedit qui legitime potuit occidere: Et nunc quia scio quod certissime regnaturus sis, & habiturus in*
mani

manu tuâ , regnum Israël , &c. Verum, responde Saül, unde id nosti, & certissime nosti? Ecce penes te sunt exercitus, penes te sunt pecuniæ, arma, civitates, equi, milites: breviter universa vis, apparatus regij: Hic contra desertus, ac nudus, nec civitatem, nec domum, nec familiam habens: unde igitur quæso ista loqueris? Nimirum ex ipsis Davidis moribus, & ex ijs, quæ mihi, & illi hæcenus acciderunt: Neque enim nudus & inermis, atque desertus, & rerum omnium inops, me armatum, tantæque circumvallatum potentiâ superasset, nisi Deum haberet adiutorem: porro qui Deum habet faventem, is est omnibus potentior: Vides ad quantam Philosophiam, post tot paratas insidias, & tantam furoris insaniam deductus est Saül: Vides quomodo fieri possit, ut inimicus omnem deponat malitiam, immutatusque ad meliorem mentem se recipiat, nimirum si tuâ potestate moderato utaris, neque vindices injuriam, sed parcas:

4. Et quasi jam ex tunc regni gubernacula sumpisset David, supplices ad eum preces defert Saül, non nisi ad Regem deferendas, ut noris, quis sit amborum victor: Certè hîc Rex privatum rogat, & qui diademate cinctus est supplicem agit pro filijs suis, & exulem rogat: & quia indignum se agnoscit, cui concedatur quod petebat, ideo Deum interponit, erga quem summam Davidis norat pietatem: unde ait, *Jura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei*: Hinc conjice virtutem Davidis, quod hostis ab ho-

ste hæc petere ausus sit, & hæc ab eo speret: Quod autem juramentum exigit, non est, quod de Davidis moribus diffidat, sed quod reputet apud se, quot malis illum affecisset, & quod se putet indignum, & quod sequestrem Deum ponat: itaque petit ut juret in Domino, se non deleturum semen eius: quod certè suis scelerius reddiderat obnoxium vindictæ: Res planè admirabilis, hostem suum filijs suis relinquit tutorem; suamque posteritatem ac domum in illius manibus deponit: Vide quanta sit virtutis commendatio, vult illi non solum debere vitam, & regnum, sed etiam suæ posteritatis conservationem, post tot illatas injurias.

5. Hic vide syncerum animum Davidis, & omni amaritudine vacuum mentem: Statim illi annuit quod ab eo petebatur: Si vel minimum excusasset etiam modestiæ causa, recusasse videretur: *Et juravit David Saüli*: Jam ex nunc David agit regem, adeo generosus est animus eius qui parcit, nam condonando fit superior, facit enim alium debitorem: Nec diffidit David id se aliquando facturum, & hanc habiturum potestatem, ut scias quantum sit magnanimitatis in homine mansueto, neque, quod aliqui putant, ignaviæ, & timiditatis esse, ignoscere.

6. Atque ut videas, quantum datæ sibi fidei sit securus Saül, nihil amplius requisivit. *Abijt ergo Saül in domum suam*: secum sanè animo reputans admirabilem Davidis generositatem:

Et

Et quidem si David ultrò pepercit inimico crudeliter ipsum persequenti, & cum esset in summo vitæ discrimine, cui nihil promiserat, & quem in suâ habebat potestate, & à quo omnia timere poterat, quanto magis & faciliùs parciturus erat posteritati innocenti, post fidem datam, etiam interpositâ religione juramenti, cum esset rerum omnium securus, & nihil ab eâ timere posset regno privatâ, & ipse rerum omnium potiretur. Id ipsum etiam David cumulatissimè præstitit: Nam mortuo Saule, non modò David non occidit illius posteros, sed eo tempore plura præstitit, & quàm erat pollicitus, & quam petierat Saül: si quidem filium eius, cum claudus esset, atque debilis pedibus, in suam domum induxit, suæque mensæ fecit participem, summo illum honore dignatus. Scitis profectò non esse facile hostium filios diligere, quid dixi, diligere, immò non odisse, & non persequi magnum est: Itaque multi defunctis inimicis, in illorum liberos, iram quam in patres habebant effuderunt: At non ita generosus, & magnanimus ille, sed & viventi inimico pepercit, & illum affecit beneficio, idque sapius relabentem, & post vitam illi concessam: & illo mortuo, benevolentiam, quam erga illum gesserat, filijs exhibuit, ut scias quanta res sit inimico condonare; & nullam esse meliorem rationem victoriæ de inimicis referendæ, quàm non meminisse injuriarû, sed eas condonare, immò etiam inimicis benefacere, uti docet Evangelium.

Hæc ideo à me dicta sunt, non ut

Davidem admiremur solum, sed multò magis ut imitemur, ac discamus optimum modum se ulciscendi, esse injuriarum veniam, ac nullam esse nobiliorem de inimico victoriam, quàm ignoscere inimico, qualiscunque tandem ille sit. Nam quid demùm opponere potes huic exemplo? An quod habeas inimicum, scelestum, improbum, corruptum, incorrigibilem? Non est tamen Saule deterior, qui semel, & iterum, immò sapius servatus à Davide, cum ipse mille modis ei insidias struxisset, tamen pro tot acceptis beneficiis perseveravit in suâ malitiâ: Quid tu igitur habes, quod incuses inimicum? quòd partem terræ ademit, quòd tu rapuit, quòd de te malè locutus sit, quòd vim intulit: sed tamen nondum vitam eripuit, quòd Saül molitus est: At id voluit fortasse semel: At non sapius, uti fecit Saül: Sed fecerit sapius, ut ille Rex Impius: At non tot præventus à te beneficiis: Velim tua beneficia præcesserint: At non semel atque iterum, cum in tuas manus incidisset, abs te servatus est: Et licet id à te esset factum, non tamen omnia paria sunt: Nam tu in novâ lege: David in veteri hoc fecit: In veteri permissa erat ultio moderata, secundum illud, *oculum pro oculo, dentem pro dente*: at in novâ lege omnis ultio prohibita: Non audierat David parabolam de decem millibus talentorum, & centum denariis: Non audierat sibi dici: *Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros*: Non illud statutum *si non dimiseritis, non dimittetur*: Non illam præca-

tionem

tionem. *Dimitte sicut dimittimus* : Non viderat Christum crucifixum : Non viderat effundi pretiosum illum sanguinem pro inimicis : Non audierat Christum orantem in Cruce, *Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciant* : Non audierat innumerabiles Christi sermones de refranandis animi cupiditatibus : Non contigit illi gustare talem hostiam quæ quotidie nobis porrigitur, neque particeps fuerat Dominici sanguinis qui quotidie offertur pro peccatoribus : sed legibus imperfectioribus educatus, neque aliquid tale exigentibus, tamen ad Evangelicæ Philosophiæ fastigium, pervenit animi moderatione : Noli conditionem tuam, & gradum tuum obtendere ; David Rex erat à Deo designatus, & jam unctus : Noli beneficia; erant innumera quæ fecerat : non iteratas condonationes ; plures fecerat : Non obstinatum inimici animum ; Nihil Saülè obstinatius : Non fractam fidem ; semper recidebat, Saül ; Noli dicere te non esse securum : Neque potuit unquam esse David, nisi

Saülè mortuo : unde dicitur de Davide postquam in domum suam reversus est Saül : *Et David, & viri eius ascenderunt ad loca tutiora* : quæ tamen impedire non potuerunt, quo minus Saül internum Davidem persequeretur : Memento te non aliâ ratione victorem futurum, & in hac vitâ, & in aliâ : In hac quidem ; quia inimicos tuos tibi lucraberis : in aliâ verò, quia in Judicio nullos habebis meliores patronos, quàm hostes tuos tuo beneficio adjutos : Nam etiamsi innumera commiseris peccata, una tibi restabit defensio : *dimitte, quia dimissimus* : Ipse enim judex dixit, *Remitte, & remittetur vobis: eadem quippe mensurâ quâ mensi fueritis remittetur vobis* : Neque vero tantum tibi remittetur quod peccaveris, sed etiam mercedem accipies, sed nulla alia datur in aliâ vitâ, quàm gloria cœlestis, ad quam nos perducatur Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit, & regnat in secula.

Amen.
